

MIGRATION

MUUTTOLIIKE

Migration–Muuttoliike on Siirtolaisuusinstituutin tuottama julkaisu, joka käsittelee muuttoliikkeeseen, yhteiskuntaan ja siirtolaisuuteen liittyviä teemoja sekä kokoaa niiden ympärille ajankohtaisia keskusteluja ja näkökulmia.

Siirtolaisuusinstituutti on sekä muuttoliikkeiden tutkimukseen että dokumentoimiseen erikoistunut laitos Suomessa.

51. vuosikerta / Volume 51

Päätoimittaja / Editor-in-Chief
Saara Pellander

Vierailevat toimittajat / Visiting Editors

Mika Raunio
Toni Ahvenainen

Taitto / Layout
Kirsi Sainio

Julkaisija / Publisher
Siirtolaisuusinstituutti
Migration Institute of Finland
www.siirtolaisuusinstituutti.fi
kirsi.sainio@utu.fi

ISSN 2814-6190 (verkkojulkaisu)

Yksittäisten kirjoittajien mielipiteet ovat heidän omiaan.

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -käyttöluvalla. Tarkastele käyttö lupaa osoitteessa: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

- 1** **PÄÄKIRJOITUS: MAAHANMUUTTOJÄRJESTELMÄN ANALYYSI JA HALLINTA**
Mika Raunio ja Toni Ahvenainen
- 4** **DYNAAMISET KVVYKKYDET MAAHANMUUTTOJÄRJESTELMÄN UUDISTAMISESSA**
Mika Raunio
- 14** Kohti ekosysteemisyyttä osaajien maahanmuuton edistämässä
Laura Lindeman
- 16** **ETELÄ-POHJANMAAN STRESSITESTI**
Toni Ahvenainen
- 24** Maahanmuuttoviraston ja kuntien yhteistyön merkitys kotoutumistyön kehittämisessä
Fia Hafiz
- 26** **MIGRATION REGIMES AND VISA TRACKS - A REFLECTION ON FINLAND**
Maria Elo
- 32** Systeminäkökulma muuttoliikkeessä
Nadja Nordling
- 34** **AN ARGUMENT FOR SYSTEMS THINKING IN MIGRATION GOVERNANCE IN FINLAND**
Ndomo Quivine
- 40** Systemityöskentely tiedevälittäjän työkaluna
Linda Lammensalo, Laura Väliniemi ja Jouni Varanka
- 42** **GLOBAALIT MONIKRIISIT, SYSTEEMISYYS JA SIIRTOLAISUUS**
Mika Nieminen
- 46** **MISTÄ TIETOPOHJA KOOSTUU? TARKASTELUSSA VIRKAHENKILÖIDEN JA TUTKIJOIDEN VÄLINEN KESKUSTELU**
Laura Perälä
- 50** **KIRJA-ARVIO: PARATIISEJA RAKENTAMASSA, SUOMALAISTEN UTOPIAYHTEISÖJEN HISTORIAA. TEUVO PELTONIEMI**
Pekka Kettunen

PÄÄKIRJOITUS

MAAHANMUUTTOJÄRJESTELMÄN ANALYYSI JA HALLINTA

MIKA RAUNIO

Erikoistutkija | Siirtolaisuusinstituutti

TONI AHVENAINEN

Tutkija | Siirtolaisuusinstituutti

Teoriat, joissa yhteiskunnan ajatellaan koostuvan erilaisista järjestelmistä, ovat kokeneet merkittävän muodonmuutoksen viime aikoina. Talcott Parsonsinkin tai Niklas Luhmanninkin kaltaisten yhteiskuntateoreettisten tulkintojen sijaan keskustelun painopiste on siirtynyt kohti empiirisiä ja ratkaisukeskeisiä malleja. Systeemiä lähestymistapoja on viime aikoina hyödynnetty esimerkiksi kestävien ratkaisujen löytämiseksi niin kutsuttuihin yhteiskunnallisiin suurhaasteisiin (*grand challenges*) erityisesti ympäristö- ja ihmisoikeuskysymysten kohdalla (esim. YK:n kestävä kehityksen tavoitteet). Sen sijaan väestökehitykseen ja ihmisten kansainväliseen liikkuvuuteen järjestelmän viitekehystä on käytetty säästeliäämmin.

Muuttoliiketutkimukseen järjestelmän viitekehystä on sovellettu jo 1960-luvulta lähtien, mutta harvakseltaan. Sillä on kuvattu ja analysoitu niin muuttoliikejärjestelmää, maahanmuuttojärjestelmää kuin muuttoliikkeen infrastruktuuriakin. Mikään näistä ei kuitenkaan ole saavuttanut kovin vahvaa ja näkyvää asemaa tutkimuksessa tai politiikassa. Suurelta osin tämä on johtunut puutteellisesta metodologiasta itse järjestelmän *muutoksen* analysoimiseksi tai liiallisesta keskittymisestä itse muuttoliikkeeseen. Ihmisten liikkuvuus itsessään – määrät, suunnat tai liikkumisen syyt – ei useinkaan ole ollut hedelmällinen lähtökohta systeemisen analyysin kohteeksi.

Tämän Migration–Muuttoliike -lehden teemanumeron tarkoitus on nostaa keskusteluun sys-

teemisen viitekehyksen päivitetty versio maahanmuuton analyysin ja hallinnan välineenä. Päivitys edellyttää ainakin vastaanottavan yhteiskunnan toimijoiden ja järjestelmien keskeisen roolin tunnistamista muutoksessa sekä itse järjestelmän muutokseen pureutuvien metodologisten ja hallinnollisten työkalujen kehittämistä. Järjestelmä tarkoittaa toisiinsa vuorovaikutuksessa olevien elementtien alati muuttuvaa kokonaisuutta. Se tarjoaa hedelmällisen lähtökohdan analyysille ja politiikkatoimenpiteille, kunhan sen viitekehys ja käsitteet riittävän huolellisesti ankkuroidaan kohteena olevaan ilmiöön ja todellisuuteen.

Ensinnä, maahanmuutto ja sitä seuraava kiinnittyminen uusiin yhteisöihin on suurelta osin vastaanottavan yhteiskunnan eri järjestelmien aktiivista toimintaa, jota ne toteuttavat ydintoimintansa puitteissa. Käytännössä yhteiskunnan tuotantojärjestelmään rekrytoidaan työvoimaa, koulutusjärjestelmään opiskelijoita tai noudatetaan humanitaariseen suojeluun liittyviä oikeudellisia sopimuksia, joihin yhteiskunta on sitoutunut. Vähemmässä määrin kyse on maan ulkopuolelta saapuvien ihmisten pyrkimyksestä hakeutua Suomeen, puhumattakaan ”muuttajavirroista”, jotka väijäämättömästi ohjautuvat maasta toiseen. Näin ollen katseen tulisi kohdistua kotimaisiin järjestelmiin ja niiden toimijoihin. Miten yhteiskunnan eri järjestelmät tuottavat maahanmuuttoa ja organisoivat monimuotoistumista ja miten tämä vaikuttaa niiden toimintaan yhdessä ja erikseen?

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -käyttöluvalla. Tarkastele käyttö lupaa osoitteessa: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Toiseksi, ihmiset ovat yhteiskunnan tärkein resurssi ja ainoastaan ihmiset luovat yhteiskuntaan taloudellista, sosiaalista tai muuta arvoa. Tämä arvo ja sen jakautuminen määrittelee hyvinvoinnin ja menestyksen edellytykset kaikille yhteiskunnan jäsenille. Keskeisenä tavoitteena on siis luoda yhteiskunnallisia järjestelmiä, jotka mahdollistavat arvонуutiin osallistumisen ja siitä hyötymisen yhteiskunnan kaikille jäsenille yhdenvertaisesti, myös väestön kansainvälistyessä ja monimuotoistuessa. Tämä korostuu työperäisessä maahanmuutossa ja työmarkkinoilla, mutta koskee yhtä lailla kaikkea maahanmuuttoa ja koko yhteiskuntaa järjestelmänä. Myös työperäisen maahanmuuton kohdalla on tärkeää muistaa vanha maahanmuuttokeskustelussa esitetty toteamus, jonka mukaan työvoiman sijaan maahan saapuu *ihmisiä*, usein myös perheineen. Oikeusvaltiossa kuten Suomi, on tärkeää ulottaa yhdenvertaisuus ja oikeudenmukaisuus sen kaikkiin järjestelmiin ja ihmisiin.

Tässä teemanumerossa järjestelmän viitekehystä kuvataan ja päivitetään neljän teeman kautta. Teema-artikkelit painottavat tutkimuksellisen viitekehysten päivittämistä. Niitä seuraavat käytännön asiantuntijoiden kirjoittamat Näkökulma-artikkelit korostavat puolestaan järjestelmän muutosta ohjaavan politiikan käytäntöjen uudistamista. Horisontti- ja Tulevaisuuden tekijä -artikkelit yhdistelevät molempia.

Ensimmäinen teema on maahanmuuttojärjestelmän muutos. Muutos ei ole muusta yhteiskunnasta erillinen, vaan toteutuu osana yhteiskunnan järjestelmien muutosta, niiden kansainvälistyessä ja monimuotoistuessa. Yhteys yhteiskunnalliseen kehitykseen on välitön. Yhteiskunnallisen muu-

toksen analyysissä voidaan hyödyntää esimerkiksi monitasoperspektiiviä, jonka avulla on tulkittu monenlaisia yhteiskunnallisia muutoksia ja niiden hallinnan haasteita. Maahanmuuttojärjestelmän ja maahanmuuton yhteydessä on tarkoituksenmukaista ymmärtää entistä paremmin eri toimijoiden kyvykkyyttä hallita ja ohjata muutosta. Kyse ei ole niinkään uusista ratkaisuista käytännön haasteisiin, vaan dynaamisista kyvykkyyksistä ja (eko)systeemien orkestroinnista, jotta vaikuttavaa muutosta saadaan aikaan järjestelmätasolla.

Toinen teema tarkastelee järjestelmän muutostajavuutta eli resilienssiä. Erityisesti odottamattomien tilanteiden kannalta on tärkeää pohtia myös yhteiskuntamme resilienssiä. Teoreettisena käsitteenä resilienssi tarjoaa toisenlaisen näkökulman muutoksen hallintaan ja nostaa esiin järjestelmien voimakkaasti paikkasidonnaisen luonteen. Vaikka järjestelmässä on keskeistä sen prosessien toimivuus, sen muodostavat lopulta aina ihmiset, jotka toimivat yhdessä muiden ihmisten kanssa. Järjestelmälläkin on tunteet.

Kolmas teema on yhteiskunnan eri jär-

jestelmien yhteensopivuus ja muutoksen hallinta niiden välillä. Miten yhden järjestelmän muutos vaikuttaa toiseen ja miten ne toimivat yhdessä? Onko koulutusjärjestelmä kansainvälistyessään ja monimuotoistuessaan kehittänyt riittävästi kyvykkyytään toteuttaa ydintavoitettaan riittävän laadukkaasti? Onko koulutukseen saapuvilla yhdenvertainen mahdollisuus hankkia osaamista, joka mahdollistaa heille yhdenvertaiset edellytykset tavoitella haluamaansa uraa työmarkkinoilla? Järjestelmien väliset vuorovaikutussuhteet ja niiden ymmärtäminen on keskeinen osa muutoksen analyysia. Esimerkiksi koulutusjärjestelmän kohdalla on pohdittava, miten vuorovaikutussuhde työmarkkinoihin toteutuu ja mitä tämä tarkoittaa paitsi yksilöiden, myös järjestelmien kohdalla.

Neljäs teema on politiikka ja hallinto, joita toteutetaan eri maissa hyvin eri tavoin. Tärkeä lähtökohta hallinnollisen järjestelmän uudistamiselle on ymmärtää, miksi se on kehittynyt juuri sellaiseksi kuin se on. Käytännön asiantuntijoiden näkökulmat kuvaavat systeemisen lähestymistavan soveltamista järjestelmän uudistamisen ja hallinnan arjessa.

Näissä puheenvuoroissa konkretisoituvat myös edellisissä tutkimusartikkeleissa esiin nousseet teemat, kuten näkymättömien elementtien tunnistaminen, uudenlaisen yhteistyön rakentaminen ja huolellinen organisointi sekä eri toimijoiden yhdessä toteuttama tiedon tuottaminen sekä järjestelmän näkyväksi tekemiseksi että sen uudistamisen perustaksi.

Tässä on myös teemanumeron keskeinen viesti: maahanmuuton kohdalla systeeminen lähestymistapa tarjoaa sekä tutkimukselle että vaikuttavalle politiikalle viitekehysten ja työkaluja, joilla monimutkaiseen ilmiöön voidaan tarttua kokonaisuutena sen keskeisten prosessien ja toimijoiden kautta.

Teemanumero on osa *Mobile Futures* -hanketta, jota rahoittaa Suomen Akatemian yhteydessä toimiva Strategisen tutkimuksen neuvosto (päättönumero 364422).

Seuraavan lehtemme
teemana on:

Muuttoliike ja digitalisaatio

Kuva: OpenAI, Sora.